

УДК 635.92:582.998.2
DOI: 10.37128/2707-5826-2020-3-12

**ХАРАКТЕРИСТИКА СОРТІВ
РОДУ DAHLIA Cav., ЩО
ДОСЛІДЖУЮТЬСЯ В
УМОВАХ ЕКСПОЗИЦІЙНОЇ
ДІЛЯНКИ ВНАУ**

О.І. ЦИГАНСЬКА, канд. с.-г. наук,
старший викладач
Вінницький національний аграрний
університет

Представлено результати проведених дослідів із вивчення способів застосування в озелененні садово-паркових об'єктів Вінниччини сортів різних садових груп красивокувітучих рослин *Dahlia Cav.* і по визначенню показників пристосування до умов вирощування. Здійснено оцінку колекції роду *Dahlia Cav.* що вирощується в умовах експозиційної ділянки Вінницького національного аграрного університету, визначено, що сорти окремих садових груп таких як кактусові, німфейні і декоративні переважають в досліджуваній колекції.

З метою розширення і поповнення колекції роду *Dahlia Cav.* експозиційної ділянки ВНАУ проведено підбір сортів, котрі являються репрезентативними за комплексом таких показників, як лінійний ріст рослин, форма і розмір суцвіття серед асортименту жоржин. Визначено варіанти використання сортів різних садових груп для створення садових композицій та озеленення в умовах Поділля. Проаналізовано наявний колекційний обсяг роду *Dahlia*, що вирощується на архітектурно-експозиційній ділянці Вінницького національного аграрного університету. Проведено його первинне оцінювання за морфометричними показниками та визначення основних шляхів його майбутнього цільового наповнення. Встановлено, що завдяки високій інтенсивності цвітіння та в цілому тривалому періоду квітування досліджувані сорти жоржин є високо декоративними та користуються попитом як промислового так і аматорському квітникарстві.

Ключові слова: *Dahlia Cav.*, колекційний фонд, садова група, інтенсивність цвітіння, забарвлення.

Табл. 2. Літ. 8.

Постановка проблеми. Відомо, що серед сукупності квітково-декоративних рослин, які використовують сьогодні, одне з ключових місць посідає саме жоржина (*Dahlia Cav.*), яка відноситься до п'яти квітникових культур з найбільшою кількістю сортів (більше 30 тис.), що відрізняються різноманітним забарвленням квіток, розміром, виповненістю і структурою суцвіть, висотою стебла та іншими ознаками [2, 3]. Використання жоржини як декоративної рослини розпочалося в Європі із XV століття [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні культура жоржини є відомою із кінця XVIII ст. Результатом дослідницької роботи з цією декоративною культурою стало опрацювання загальних прийомів агротехніки жоржини в умовах Києва зокрема і ґрунтово-кліматичних зон Лісостеп і

Полісся загалом, вивчення особливостей фенофаз у рослин у разі використання різних способів їхнього розмноження, а також констатація факту різноякісності потомства, вирощеного з посадкового матеріалу різних термінів укорінення живців та визначення характеру різноякісності насіння, зібраного з індивідів одного терміну посадки, в межах окремого сорту. Попередніми дослідженнями виявлено граничну календарну межу живцювання, включно до якої з висаджених рослин ще можливо отримати посадковий матеріал, придатний для їхньої наступної репродукції [1, 6]. В озелененні Поділля ця декоративна рослина поки що використовується недостатньо, особливо враховуючи великий асортимент сортів. На підставі головних морфологічних ознак жоржини можна віднести за класифікацією до трав'яних полікарпиків із спеціалізованими запасальними органами, бульбами на короткому кореневищі. Як декоративна рослина жоржина відома Україні та на території Поділля з кінця XVIII ст. Теоретичні і прикладні роботи в нашій державі провадять переважно в Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України, починаючи з 50-х років XIX ст. [1, 4]. Колекція видів і сортів роду *Dahlia* має на меті стати джерелом вихідного посадкового матеріалу для застосування жоржин у різних сферах промислового і аматорського квітництва (озеленення, вирощування продукції на зріз, виробництво посадкового матеріалу, селекція) в умовах Вінниччини. Однак до цього часу, за винятком переліку та опису сортів [4, 5], інші розробки, пов'язані з дослідженням власне колекцій жоржини в Україні проводилися у не значному обсязі. Це головна причина того, що інтродукційну роботу з культурними рослинами навіть у наукових установах до цього часу досить часто вели для задоволення певних часових наукових чи виробничих потреб без урахування необхідності формування цілісної колекції з визначеним рівнем науково-пізнавального і культурно-освітнього значення [7, 8]. Тому наша мета – характеристика колекції роду *Dahlia* що досліджується в умовах архітектурно-експозиційної ділянки Вінницького національного аграрного університету, первинне оцінювання за морфометричними показниками та визначення основних шляхів її майбутнього цільового наповнення. Визначення варіантів впровадження в декоративне садівництво Вінниччини сортів різних садових груп красивоквітучих рослин *Dahlia Cav.* дослідити рівень їх адаптації до умов вирощування.

Виклад результатів досліджень. Жоржини відносяться до квітів, що характеризуються найбільшою різноманітністю сортів, з поміж усіх красиво квітучих видів та широким розмаїттям форми та забарвлення. В основу класифікації їх на групи є квіткова форма, будова пелюсток та висота рослини. Відповідно до Міжнародної класифікації жоржин The International Dahlia Register (IDR) всі сорти жоржин зібрані в 12 груп. Однак, на експозиційні ділянки ВНАУ зібрана колекція жоржини культурної (*Dahlia cultorum*) з 7 садових груп (Табл. 1.)

Жоржини німфейні *Waterlily Dahlias (WL)*. Квіти жоржин цієї садової групи подібні із квітами водяної лілії або німфеї. У діаметрі квітки можуть

Таблиця 1

Садові групи колекції жоржини культурної (*Dahlia cultorum*), що вирощуються на експозиційній ділянці

№	Українська назва	Латинська назва
1.	жоржини німфейні	Waterlily Dahlias (WL)
2.	жоржини декоративні	Decorative Dahlias (D)
3.	жоржини кулясті	Ball Dahlias (B)
4.	жоржини помпонні	Pompon Dahlias (P)
5.	жоржини кактусові	Cactus Dahlias (C)
6.	жоржини напівкактусові	Semi-Cactus Dahlias (SC)
7.	садова група жоржин змішана	Miscellaneous Dahlias (MS)

Джерело сформовано на основі власних досліджень

сягати 10 - 25 см. Квітка щільна та пишна, правильної форми характеризується махровими пелюстками. У висоту рослини сягають 90 см - 120 см. Жоржини декоративні *Decorative Dahlias (D)*. Квітки цієї групи - густомахрові. Пелюстки у квітів великі за розміром, плоскі, закруглені на кінчиках, розміщені у напрямку до стебла. В діаметрі квіти сягають 10-20 см, висота куща варіює від 100 до 150 см. Жоржини кулясті *Ball Dahlias (B)*. Назва даної садової групи відповідає формі квітки, що подібна на кулю. Половина пелюстки у квітці на половину довжини згорнута в трубочку. Квітки у діаметрі 10-20 см., дещо увігнута, подібна на чашу. В даній садовій групі є як гігантські сорти жоржин, так і мініатюрні. Жоржини помпонні *Pompon Dahlias (P)*. У квітів цієї групи суцвіття за формою подібне до досконалої кулі. Пелюстки майже однакові за довжиною. Квітки невеликі близько 7 см у діаметрі. Висота куща від 50 см до 120 см.

Кактусові жоржини *Cactus Dahlias (C)*. Жоржини цієї садової групи є одними із найефектніших. Їм притаманне яскраве та пишне цвітіння. Пелюстки формуються у вигляді щільно згорнутих трубочок. За такої будови пелюсток у квітці не затримується вода під час опадів і вона не похиляється. Що відноситься до значної переваги цієї садової групи жоржин. Великі квіти у діаметрі до 35 см, висота рослин коливається від 120 до 180 см. Напівкактусові жоржини *Semi-Cactus Dahlias (SC)*. Дана садова група жоржин поєднує в собі риси таких садових груп: кактусові і декоративні. Пелюстки густо махрові, загорнуті в трубочку, але не на всю довжину. Суцвіття у діаметрі широко варіюють від мініатюрного до гігантського. У висоту кущі можуть бути до 120 см. Садова група жоржин змішані *Miscellaneous Dahlias (MS)*. До цієї групи відносяться рідкісні, малопоширені сорти, які не мають широкого впровадження у промисловому квітникарстві. У присадибному озелененні сорти даної групи досить часто зустрічаються. Уся колекція налічує близько 30 сортів та 170 кущів. Означені якості проявилися повною мірою і в сортів, вибраних нами для випробування в умовах експозиційної ділянки ВНАУ (Табл. 2).

Таблиця 2

Морфометричні показники сортів *Dahlia Cav.* різних садових груп в умовах експозиційної ділянки ВНАУ

Сорт	Забарвлення квітки	Діаметр (найбільший) квітки, см	Тип квітки	Висота куща, см	Залистяність куща	Інтенсивність цвітіння	Тривалість цвітіння, днів
<i>Декоративні жоржини</i>							
Ciaboss	Оранжева з червоними краплями	20	повна	85	середня	02.07 – 25.09	113
Arabian night	Насичено вишнева	18	повна	80	середня	03.07. – 24.09	102
<i>Помпонні жоржини</i>							
Franz kafka	Фіолетова	8	повна	95	слабка	18.06 – 01.10	123
<i>Кактусові жоржини</i>							
Jeanne d'arc	Рожева	16	напівповна	100	слабка	08.07 – 27.09	101
Bonne esprit	Малинова	10	напівповна	40	сильна	10.07 – 18.09	123
<i>Напівкактусові жоржини</i>							
Red Majorette	Червона	10	повна	95	середня	12.07 - 09.09	82
New dimension	Рожева	17	напівповна	75	середня	15.07 – 25.09	92

Джерело сформовано на основі власних досліджень

Жоржина Arabian Night (Арабiан Найт) – сорт розкішного насичено вишневого забарвлення, відноситься до декоративної садової групи жоржин. Широкі пелюстки – майже чорні біля основи, а до загострених кінчиків стають червоними, що створює ефект «палаючої квітки». Квітки зібрані в суцвіття. За період проведення досліджень діаметр квітки на експозиційній ділянці ВНАУ досягав 18 см. Висота кущів знаходилася на рівні 80 см, що дає змогу рекомендувати сорт для другого-третього плану в посадках. Пік хвилі цвітіння – середина-кінець літа, трохи слабкіше – у вересні. Тривалість цвітіння в умовах експозиційної ділянки була 102 доби.

Сорт Franz Kafka відноситься до жоржин садової групи помпонні. Пелюстки язичкові, загорнуті у формі лійки, щільно розміщені у суцвітті та формують ніжні помпони. Квіти сорту Franz Kafka фіолетового забарвлення із ліловим відтінком. Найбільший діаметр сягав 8 см. Цвітіння досить тривале та рясне. У висоту кущі формувалися заввишки 95 см, для збереження декоративного вигляду необхідно закріплювати стебла до опори. Завдяки високим квітконосам підходить для вирощування на зріз.

Жоржина сорту *Jeanne d'arc* відноситься до групи кактусових. Листки прості, попарно сидячі. Висота куща, за час проведення досліджень сягала 100 см. Характеризується рожевим забарвленням квітки, суцвіття – корзинки.

Напівкактусова жоржина сорту *New dimension*. Квіти сорту мають рожеве забарвлення, досягали у діаметрі 17 см. За період проведення досліджень тривалість цвітіння становила 92 доби. Висота куща становила 75 см.

За результатами досліджень сорти *Dahlia Cav.*, що вирощувались в умовах експозиційної ділянки Вінницького національного аграрного університету належать до 7 садових груп. Широко використовуються в озелененні клумб, рабатов, міксбортерів. Низькорослі сорти жоржини є незамінними в контейнерній культурі та бордюрній посадці. Для озеленення балконів, терас також можна використовувати низькорослі сорти з рясним цвітінням та яскравим забарвленням квітки. Жоржини широко застосовують у квітниковому оформленні садів парків, скверів, майданів та інших громадських місць. Особливо ефектними є крупноквіткові жоржини у змішаних посадках (міксбордерах), а саме вздовж основних доріжок і груп кущів у парках, скверах, садах.

Висновки і перспективи подальших досліджень. При здійсненні оцінки колекції роду *Dahlia Cav.* на експозиційній ділянці Вінницького національного аграрного університету виявлено, що в колекції переважають сорти окремих садових груп таких як кактусові, німфейні та декоративні. Сорти середнього та пізнього термінів цвітіння є домінуючими у колекції.

Проаналізувавши морфо метричні показники окремих сортів різних садових груп можна зробити висновки про універсальність використання досліджуваних сортів роду *Dahlia Cav.* для створення садових композицій, різноманітних посадок та озеленення. Завдяки високій інтенсивності цвітіння та в цілому тривалому періоду квітування дані сорти жоржин є високо декоративними та користуються попитом. Сорти жоржин, що вивчалися, є актуальними та цінними для вирощування в умовах культури. Поповнення колекції роду *Dahlia Cav.* залишається основним завданням науково-колекційної роботи як необхідного способу поповнення та збереження рослинного різноманіття.

Список використаної літератури

1. Дорошенко А. С., Джуренко Н.І., Паламарчук О.П., Коваль І.В. Дослідження представників роду *Dahlia cav.* у національному ботанічному саду ім. М. М. Гришка НАН України. *Вісті Біосферного заповідника «Асканія-Нова»*. К., 2012. Вип. № 14. С. 504-507
2. Дудик Ф. С. Культура жоржини. К.: Вид-во АН УРСР, 1959. 84 с.
3. Лаптев О.О. Інтродукція та акліматизація рослин з основами озеленення. К.: Фітосоціоцентр, 2001. 127 с.
4. Моисейченко В.Ф. Основы научных исследований в цветоводстве. К.: Изд. УСХА, 1992. 88 с.

5. Музичук Г. М., Дорошенко А. С. Первинна оцінка сортового різноманіття колекційного фонду роду *Dahlia Cav.* Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України. *Вісник Львівського університету. Серія біологічна.* 2004. № 36. С. 24–30.

6. Музичук Г.М. Аналіз структури, принципи класифікації і оцінки колекційних - фондів культурних рослин. *Інтродукція і акліматизація рослин.* 1999. № 3-4. С. 3-7.

7. Прокопчук В.М., Циганська О.І., Матусяк М.В. Перспектива використання роду *Dahlia Cav.* в умовах Поділля. *Збірник наукових праць ВНАУ. Сільське господарство і лісівництво.* 2019. № 12. С. 154-162.

8. Яценко Н. П. Георгины. Класификация. *Цветоводство,* 1985. № 6. С. 12-21.

Список використаної літератури у транслітерації / References

1. Doroshenko A. S., Dzhurenko N.I., Palamarchuk O.P., Koval I.V. (2012). Doslidzhennya predstavnykiv rodu dahlia cav. u nacionalnomu botanichnomu sadu im. M. M. Gryshka NAN Ukrayiny. [*Studies of the genus Dahlia sav. in the National Botanical Garden. MM Grishko NAS of Ukraine*]. *Visti Biosfernogo zapovidnyka «Askaniya-Nova» – News of the Askania-Nova Biosphere Reserve.* К., № 14. 504-507. [In Ukrainian].

2. Dudyk F. S. (1959). Kultura zhorzhyny [*Dahlia culture*]. К.: Vyd-vo AN URSSR, [In Ukrainian]

3. Lapytev O.O. (2001). Introdukciya ta aklimatyzaciya roslyn z osnovamy ozelenennya [*Introduction and acclimatization of plants with basics of landscaping*]. К.: Fitosociocentr. [In Ukrainian]

4. Moiseychenko V.F. (1992). Osnovy nauchnykh issledovaniy v tsvetovodstve [*Fundamentals of scientific research in floriculture*]. К.: Izd. USKhA. [In Russian]

5. Muzychuk G. M., Doroshenko A. S. (2004). Pervynna ocinka sortovogo riznomanittya kolekcijnogo fondu rodu Dahlia Cav. Nacionalnogo botanichnogo sadu im. M. M. Gryshka NAN Ukrayiny [*Initial assessment of varietal diversity of the collection fund of the genus Dahlia Cav. National Botanical Garden. MM Grishko NAS of Ukraine*]. *Visnyk Lvivskogo universytetu. Seriya biologichna. – Bulletin of Lviv University. The series is biological.* № 36. 24–30. [In Ukrainian]

6. Muzychuk G.M. (1999). Analiz struktury, pryncypy klasyfikaciyi i ocinky kolekcijnyx - fondiv kulturnyx roslyn [*Analysis of the structure, principles of classification and evaluation of collection - funds of cultivated plants*]. *Introdukciya i aklimatyzaciya roslyn – Introduction and acclimatization of plants.* № 3-4. 3-7. [In Ukrainian]

7. Prokopchuk V.M., Tsyhanska O.I., Matusiak M.V. (2019). Perspektyva vykorystannia rodu Dahlia Cav. v umovakh Podillia [*The prospect of using the genus Dahlia Cav. In the conditions of Podillya*]. *Zbirnyk naukovykh prats VNAU.*

Silke hospodarstvo i lisivnytstvo – Collection of scientific works of VNAU. Agriculture and forestry. № 12. 154-162. [In Ukrainian]

8. Yashchenko N. P. (1985). Georginy. Klasifikatsiya [*Georgina. Classification*]. *Tsvetovodstvo – Floriculture. № 6. 12-21. [In Russian]*

АННОТАЦИЯ

ХАРАКТЕРИСТИКА СОРТОВ РОДА ДАHLIA CAV. ИССЛЕДУЕМЫХ В УСЛОВИЯХ ЭКСПОЗИЦИОННОГО УЧАСТКА ВНАУ

*Приведены результаты исследований по изучению вариантов применения в декоративном садоводстве Винницкой культиваров цветочно-декоративных растений *Dahlia Cav.* и по исследованию уровня их приспособленности к условиям выращивания. Осуществлена оценка коллекции рода *Dahlia Cav.* на экспозиционном участке Винницкого национального аграрного университета, определено, что в коллекции преобладают сорта отдельных садовых групп таких как кактусовые, нимфейные и декоративные.*

*С целью расширения и пополнения коллекции рода *Dahlia Cav.* экспозиционного участка ВНАУ проведен подбор сортов, которые являются репрезентативными по комплексу таких показателей, как высота растений, форма и размер соцветия среди ассортимента георгин. Определены варианты использования сортов различных садовых групп для создания садовых композиций и озеленения в условиях Подолья. Проанализирован имеющийся коллекционный объем рода *Dahlia* на экспозиционном участке Винницкого национального аграрного университета. Проведена его первичная оценка за качественно-количественными показателями и обработка основных направлений его дальнейшего целенаправленного обогащения.*

Ключевые слова: *георгины, коллекция, садовая группа, цветение, контейнерная культура.*

Табл. 2. Лит. 8.

ANNOTATION

CHARACTERISTICS OF DAHLIA CAV. VARIETIES RESEARCHED UNDER CONDITIONS OF THE EXPOSITION AREA OF VINNYTSIA NATIONAL AGRARIAN UNIVERSITY

The results of studies on the use of decorative ornamental plants of flower and ornamental plants *Dahlia Cav.* in Vinnytsia Region at their level of adaptation to growing conditions have been presented.

The assessment of the collection of the genus *Dahlia Cav.* at the exposition site of the Vinnitsa National Agrarian University, it has been determined that the collection is dominated by varieties of individual garden groups such as cactus, nymphae and decorative. In order to expand and replenish the collection of the genus *Dahlia Cav.* the exhibition area VNAU conducted a selection of varieties that are representative of a set of indicators such as plant height, shape and size of inflorescences among the dahlia assortment.

Dahlias are easy to grow and bring life to your garden with their intense color,

strength, and ability to keep flowering until the first frosts. Dahlias like well-balanced and composted soil, and full sun. With 42 different species and thousands of cultivars, dahlias offer plenty of variety. Variations in color, flower form, size, and foliage make it easy to find one you'll love.

The rich variety of their flower colors shapes and sizes added to their extensive blooming season, have turned dahlias into popular addition to our landscapes. There are thousands of varieties of dahlias and they are all classified by the shape, size and color of their flowers. Flowers can be very small in diameter. They offer an impressive range of colors such as pink, purple, red, scarlet, orange, yellow, white and can be striped or tipped with another color. They can be single-flowering (orchid-flowering, anemone and collarettes) or double flowering (cactus, semi-cactus, formal or informal decorative dahlias, ball and pompons). Dahlias have wide height range.

There are many different ways to use dahlias in the garden. Shorter dahlias mix well with annuals or shorter perennials, while taller varieties will grow well with perennials and ornamental grasses toward the rear or center of borders. Their lower stems tend to be unattractive and the plants are heavy (especially the large flowered dinnerplate types); so without staking, they tend to flop. Plant the smallest varieties in containers. Dahlia flowers are brightly colored. They can also look surprisingly good with grasses, as the contrast is total-big bright flowers against finely textured grasses. Good cutting dahlias tend to be the larger varieties because of their longer stems.

Key words: dahlias, collection, garden group, flowering, container culture.

Tabl. 2. Lit. 8.

Інформація про автора

Циганська Олена Іванівна – кандидат сільськогосподарських наук, старший викладач кафедри лісового, садово-паркового господарства, садівництва та виноградарства Вінницького національного аграрного університету (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна 3. e-mail: lenkatsiganskaya@gmail.com).

Цыганская Елена Ивановна – кандидат сельскохозяйственных наук, старший преподаватель кафедры лесного, садово-паркового хозяйства, садоводства и виноградарства Винницкого национального аграрного университета (21008, г. Винница, ул. Солнечная 3. e-mail: lenkatsiganskaya@gmail.com).

Tsyhanska Olena – candidate of agricultural sciences, senior lecturer of the department of landscape management, forestry, horticulture and viticulture of Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, Soniachna Str. 3, e-mail: lenkatsiganskaya@gmail.com).